

ऑपरेशन सिंदूर... जय हो!

अखेर भारताने पुन्हा एकदा पाकिस्तानवर हवाई हल्ला केलाच. केवळ हवाई हल्ल्याच करून केवळ दहशतवादी तळच उद्ध्वस्त केले नाहीत तर, जगासमोर पाकिस्तानचा खरा चेहरा समोर आणला. पहलगाम येथे २२ एप्रिल २०२५ रोजी झालेल्या दहशतवादी हल्ल्यात एका स्थानिकासह २५ जणांचा मृत्यू झाला. तेव्हापासून जनमानसात संतापाची भावना होती. एवढेच नव्हे तर, आंतरराष्ट्रीय स्तरावरून या नृशंस हत्येचा तीव्र निषेध करतानाच, भारताने याला सडेतोड प्रत्युत्तर द्यावे, असे मतही अनेक देशांकडून मांडण्यात आले होते. दस्तुरखुद्द पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी बिहारमधील एका सभेत या दहशतवाद्यांना कल्पनातीत शिक्षा दिली जाईल, असा इशाराही दिला होता. वास्तविक, जम्मू आणि काश्मीरमधून कलम ३७० हटविल्यानंतर पाकिस्तान अस्वस्थ झाला आणि त्याने येथे दहशतवादी कारवाया तीव्र करण्याचा प्रयत्न केला. त्याचबरोबर या दहशतवादी कारवाया म्हणजे स्थानिक नागरिकांचा उद्देक असल्याचे चित्र रंगवण्यास पाकिस्तानने सुरुवात केली. टीआरएफ अर्थात दी रेडिस्टन्स फ्रंट ही संघटना त्यातूनच उभी राहिली. ही संघटना म्हणजे पाकिस्तानस्थित लष्कर-ए-तैयबाचाच भाग आहे. याच टीआरएफने पहलगाम हल्ल्याची जबाबदारी घेतली होती. पण नंतर या संघटनेने हात झटकले. कदाचित, या आगळीक्रीबदल आपल्याला आयुष्यभराचा धडा मिळू शकतो, याची कल्पना टीआरएफला आली असावी. पहलगामाची घटनाही स्थानिकांकडून घडली असावी, असा तर्कही पाकिस्तानने दिला. पाकिस्तानचे उपपंतप्रधान आणि परराष्ट्रमंत्री इश्राक दार यांनी हे हल्लेखोर स्वातंत्र्यसैनिकही असू शकतात, असे म्हटले होते, हे उल्लेखनीय. पण, ‘चुकीला माफी नाही,’ हेच भारताचे तत्व आहे. त्याचीच प्रचिती पाकिस्तानला पुन्हा एकदा आली. पहलगाममध्ये दहशतवाद्यांनी पर्यटकांमधील केवळ पुरुषांना धर्म विचारून त्यांच्या माता, पत्नी, भगिनींसमोरच गोळ्या घालून मार मारले. म्हणूनच सौभाग्यवतीचा सन्मान असलेल्या भागेतील सिंदूरचेच नाव भारतीय लष्कराने पाकिस्तानविरोधात राबविलेल्या मोहिमेला देण्यात आले, ‘ऑपरेशन सिंदूर’! तिन्ही भारतीय संरक्षण दलांनी मंगळवारी मध्यरात्री अवघ्या २५ मिनिटांत पाकिस्तान आणि पाकव्याप्त जम्मू काश्मीरमधील ९ दहशतवादी तळ्यांना लक्ष्य केले. ‘ऑपरेशन सिंदूर’ या कारवाईत दहशतवाद्यांचे प्रमुख तळ उद्ध्वस्त करण्यात आले. यात सर्वात महत्त्वाचा तळ बहावलपूरमधील होता. जैश-ए-मोहम्मद या दहशतवादी संघटनेचे मुख्यालय तिथेच होते. या कारवाईत मसूद अझहर याचे १० नातेवाईक आणि चार जवळचे मित्र मार झाले. पहलगाम हल्ल्याप्रमाणेच भारताच्या ‘ऑपरेशन सिंदूर’बद्दलही आंतरराष्ट्रीय स्तरावरून प्रतिक्रिया आल्या. इस्त्रायलने भारताने केलेली कारवाई योग्य असल्याचे म्हटले आहे. तथापि, बहुतांश सर्व देशांनी या कारवाईवरून भारतावर टीका न करता दोन्ही देशांना सबुतीने घेण्यास सांगितले आहे. तर, पाकिस्तानचा हितचिंतक समजल्या जाणाऱ्या चीनने ही कारवाई दुर्दैवी असल्याचे म्हटले असले तरी, उभय देशांनी संयम दाखविण्याचा सल्ला देत भारताला थेट विरोध केलेला नाही. कारण, कितीही नाही म्हटले तरी पाकिस्तानकडूनच कुरापती केल्या जात असल्याची जाणीव सर्वच देशांना आहे. प्रत्यक्ष रणांगणात भारतासमोर टिकू न शकलेल्या पाकिस्तानने गेली तीन दशके भारताविरुद्ध छुपे युद्ध पुकारून उच्छ्छद मांडला आहे. मुंबईवरील २६/११ च्या दहशतवादी हल्ल्यासह इतर अनेक हल्ल्यात पाकिस्तानचा सहभाग असल्याचे सिद्ध झाले आहे. मात्र, पाकिस्तानने सदैव आपण स्वच्छ चारित्र्याचे असल्याचे दाखवण्याचा प्रयत्न केला. २००१ मध्ये तत्कालीन केंद्रीय गृहमंत्री लालकृष्ण अडवाणी यांनी पाकिस्तानात आश्रयास असलेल्या २० दहशतवाद्यांची यादी पाकिस्तानचा तत्कालीन हुकुमशहा परवेझ मुशर्रफ यांना सोपविली होती. त्यात १४ भारतीय होते. किमान त्यांचे प्रत्यापण करण्याची विनंती अडवाणी यांनी पाकिस्तानला केली होती. परंतु मुशर्रफ यांनी ही विनंती फेटाळतांना, आवश्यकता पडल्यास पाकिस्तानलाच खटला चालविण्यात येईल, असे म्हटले होते. विशेष म्हणजे, पाकिस्तानात सत्तेवर आलेल्या प्रत्येकाचा हाच सूर कायम राहिला आहे. आपण स्वतः दहशतवादाचा बळी असल्याचे सांगत जगाची सहानुभूती मिळविण्याचा प्रयत्न पाकिस्तान करत असतो. तसे आहे तर, देशात दहशतवादी तळ कसे? याचे उत्तरही पाकिस्तानलाच द्यावे लागेल. शिवाय, २०१६ मध्ये उरीनंतरचा सर्जिकल स्ट्राईक, २०१९मधील पुलवामानंतरचा एअर स्ट्राईक आणि आता पहलगामनंतर ऑपरेशन सिंदूर राबवण्यात आले. भारताने गेल्या १० वर्षांत पाकिस्तानमधील एवढे दहशतवादी तळ उद्ध्वस्त करूनही अशा कारवाया का सुरू आहेत? पाकिस्तानात असे किती तळ आहेत? हे प्रश्न उपस्थित होतातच. विशेष म्हणजे, निष्पाप नागरिकांवर हल्ले करणाऱ्या हमलासाला इस्त्रायलने ज्याप्रकारे धडा शिकवला, तसा भारताने पाकिस्तानलाही शिकवावा, असे मत पुढे येत आहे. वास्तविक हमاس ही संघटना आहे तर, पाकिस्तान हा देश आहे. मात्र तरीही, आता केवळ असे स्ट्राईक न करता, भारताने पाकपुरस्कृत दहशतवादाची नांगी कायमची मोडून टाकण्याची गरज आहे. माजी लष्करप्रमुख मनोज नरवणे यांनी ‘एक्स’ या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर ‘अभी पिक्कर बाकी आहे...’ असे म्हटले आहे. कदाचित त्याचा तोच अर्थ असावा.

धोकादायक इमारती आणि असंवेदनशील प्रशासन

प्रशासन संवेदनशील असणे गरजेचे
कागदावरचा कायदा वापरून धोकादायक इमारतीची समस्या सुटणार नाही. धोकादायक इमारतींची समस्या निकाली काढायची असेल तर प्रशासनाने थोडी संवेदनशीलता दाखवायला हवी. कायद्याने इमारत खाली करण्यासाठी प्रशासनाला अमर्याद अधिकार दिले आहेत. परंतु प्रशासनातील अधिकाऱ्यांनी घरमालाक अथवा विकासक यांचा दुवा न होता, रहिवाशांच्या संवेदना समजून घेण्याचा प्रयत्न कायद्याच्या चौकटी बाहेर जाऊन केला तर शहरातील धोकादायक इमारतींची संख्या निश्चित कमी होऊ शकते. त्यासाठी सुस्त असलेल्या प्रशासनाला थोडे संवेदनशील व्हावे लागेल.

पावसाळ्या येण्यापूर्वी शहरातील धोकादायक आणि अतिधोकादायक इमारतींची यादी जाहीर करते. धोकादायक इमारतीत वास्तव्य करत असलेल्या नागरिकांना सुरक्षित स्थळी याण्याकरिता ठाणे महापालिकामार्फत कायदेशीर नोटीस देण्यात येते. पावसाळ्यात अतिधोकादायक तसेच धोकादायक इमारती कोसळून जीवितहानी होऊ नये, यासाठी ठाणे महापालिका प्रशासनाकडून दरवर्षी शहरात सर्वेक्षण केले जाते, त्यानंतर अशा इमारतींची यादी जाहीर केली जाते. यंदा करण्यात आलेल्या सर्वेक्षणात धोकादाय इमारतींचा आकडा वाढल्याचे दिसून आले आहे. पूर्वी शहरात ४४०७ इमारती या धोकादायक होत्या. परंतु नव्याने करण्यात आलेल्या सर्वेक्षणात हा आकडा ८८ ने वाढला आहे. त्यातही अतिधोकादायक इमारतींची संख्या ही ९६ वरून ८७ वर आली आहे. परंतु आता पुन्हा करण्यात आलेल्या सर्व्हेत हा आकडा ४४९५ एवढा झाला आहे. याचाच अर्थ धोकादायक इमारतींची संख्या ही फुगवणू दाखवली जात असल्याच्या शंकेला बळ मिळत आहे.

सध्या शहराच्या विविध भागात क्लस्टरच्या नावाखाली इमारती अतिधोकादायक केल्या जात असल्याचा आरोप केला जात आहे. अशातच महापालिकेच्या या सक्टेबाबतही शंका उपस्थित केल्या जाऊ लागल्या आहेत. धोकादायक यादी दोन महिन्यांपूर्वीच महापालिका प्रशासनाने जाहीर केली होती. परंतु दुरुस्ती करण्यायोग्य आणि किरकोळ दुरुस्तीच्या इमारतींची संख्या वाढल्याचे दिसून आले आहे. यानुसार संपूर्ण शहरात ४ हजार २९७ इमारती धोकादायक असून त्यामध्ये ८६ इमारती अतिधोकादायक इमारतींचा समावेश आहे, यातील २५ इमारती पालिकेने यापूर्वीच रिकाम्या केल्या आहेत. त्यानंतर करण्यात आलेल्या सर्व्हेत वाढ होऊन हा आकडा ४४०७ वर गेला होता. परंतु आता पुन्हा करण्यात आलेल्या सर्व्हेत हा आकडा ४४९५ एवढा झाला आहे. ठाणे महापालिकेच्या अतिक्रमण विभागामार्फत पुन्हा नव्याने सर्वेक्षण करण्यात आले होते. महापालिका हद्दीतील इमारतींचे स्ट्रक्चरल ऑडिटसाठी महापालिकेवर ९० हून अधिक जणांचे पॅनल आहे, त्यांच्याकडून धोकादायक इमारतींचा सर्व्हे केला गेला असून त्यानुसार आता अंतिम यादी जाहीर करण्यात आली आहे.

यापूर्वी करण्यात आलेल्या सर्व्हेत अतिधोकादायक इमारतींची संख्या ही ९६ होती. ती आता ८७ वर आली आहे. दुसरीकडे सी २ ए इमारतींची संख्या यापूर्वी २०६ होती, ती संख्या कमी होऊन २०० वर आली आहे, तर सी २ बी इमारतींची संख्या ही २४८६ एवढी होती. ती संख्या आता २५३२ एवढी झाली आहे. यात ४६ इमारतींची भर पडली आहे. तर सी ३ मधील संख्या ही यापूर्वी १६९१ होती, तरी आता १६७६ एवढी झाली आहे.

विकासक आणि रहिवाशांमध्ये किंवा रहिवासी आणि मालकांमध्ये

पंतप्रधान मोदींनी अचानक केलेल्या

जातगणनेच्या घोषणेमुळे देशात संभ्रम निर्माण झाला आहे. पहलगाममधील अतिरेकी हल्ल्यानंतर सरकार कठोर पावले उचलण्याऐवजी निवडणुकींच्या पाश्र्वभूमीवर राजकीय डावपेच रचत असल्याचे दिसते. भाजपने पूर्वी विरोध केलेली जातगणना आता राजकीय गरजेतून स्वीकारल्याचे चित्र आहे. विरोधकांचा प्रभाव कमी करण्यासाठी ही रणनीती असून, सामाजिक न्यायाच्या मुद्द्याला नवा जोर मिळण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे.

आधीच देशातील जातीयता नष्ट होत नाहीये. त्यात ही जातगणनेची घोषणा. पंतप्रधान, भारतीय जनता पक्षाचे अनेक नेते उच्चरवाने जाती आधारित जनगणनेला अनेक वर्षे विरोध करत होते. मग हे जातगणनेचे अचानक काय यांच्या डोक्यात शारलंय? देशात पहलगाम येथील अतिरेकी हल्ल्याच्या संदर्भात, सरकार काय पावले उचलणार? पाकिस्तानला कसा धडा शिकवणार? या प्रश्नांच्या उत्तरांची अपेक्षा असताना हे काय भलतेच, अशा भावना अनेक देशवासीयांच्या मनात निर्माण झाल्या आहेत. मोदींचे भक्ती ही सैरभैर झालेत. ‘मोदी करे सो कायदा’, हे भक्तांच्या डोक्यात ठासून भरलेले असल्यामुळे, मोदींच्या या घोषणेचा शिराय तर करता येत नाहीये. गेली अनेक वर्षे जातगणनेचा विरोध करत आला असताना आता अचानक त्याच्या समर्थनार्थ बोलणार तरी कसे, हा गुताही त्यांच्याने सुटत नाहीय. थोडक्यात पाकिस्तानवरचा हल्ला वा किमान सर्जिकल स्ट्राईक सरकार कधी करायचे ठरवेल ते ठरवें, सध्यातरी भक्तांवरच सर्जिकल स्ट्राईक झाल्याचे जाणवतेय!

नोटाबंदीचा निर्णय असो वा कोरोना काळ्यातील लॉकडाऊनचा निर्णय असो, जनतेच्या जगण्यावर विशेष परिणाम करू शकतात, असे निर्णय कुणाच्या ध्यानीमनी नसताना अचानक जाहीर करणे ही मोदींची खासियत राहिली आहे; मात्र यावेळी या सगळ्या नाटकीय जाहिरातबाजीला, इतरही काही पदर आहेत. पहलगाम अतिरेकी हल्ल्याची निर्घुण व निंदनीय घटना घडताच, पुलवामाच्या वेळेप्रमाणे आपले शूटिंग व जाहीर सभा यात दंग राहणाऱ्या पंतप्रधानांनी, यावेळी आपला परदेश दौरा अर्धवट सोडून देशाकडे धाव घेतली. देशाचे गृहमंत्री लागलीच जम्मू-काश्मीरला धावले. सर्व राजकीय पक्षांना विश्वासात घेण्यासाठी लागील सर्वपक्षीय बैठक बोलावण्यात आली. त्यामुळे भारत सरकार पाकिस्तानशी अगदी लागलीच युद्ध छेडो न छेडो, किमान खऱ्या अर्थाने युद्धपातळीवर या हल्ल्याच्या मुळाशी जाण्याचे, त्यासाठी इतर सर्व बाबी बाजूला ठेवत सर्व लक्ष अतिरेकी हल्ल्यासंदर्भातील विचारविनिमय आणि त्यानुरूप कृतीवर केंद्रित करेल; अशी सहाजिक अपेक्षा होती. प्रत्यक्षात सरकारची पावले वेगळ्याच दिशेने पडू लागल्याचे जाणवते आहे.

अतिरेकी हल्ला होवो, कोरोनाच्या संकटात जनता अक्षरशः होरपळी किंवा अन्य

काही संकट समोर येवो. त्याची दखल तर घ्यावी लागणारच, त्यामुळे ती घेऊ; मात्र आपल्या मूळ अजेंडावरून आपले लक्ष विचलित होऊ द्यायचे नाही, ही भाजपची बहुपरिचित आणि वारंवार अनुभवास येणारी कार्यपद्धती राहिलेली आहे. वर्षाचे बारा महिने, ३६५ दिवस आणि दिवसाचे २४ तास भाजप इलेक्शन मोडवर असते. सत्ता सांभाळण्यासाठी वा कसेबसे सत्तेवर चढण्यासाठी भाजपला जरी अन्य पक्षांसोबत आघाडी करावी लागत असली, तरी येनकेन प्रकारेण, ‘शत प्रतिशत भाजप’, हे त्यांचे लक्ष्यही त्यांच्या नेत्यांच्या कायम डोक्यात असते. त्यामुळे बिहार निवडणुकीच्या तोंडावर हे हल्ल्याचे आरिष्ट आले असले, तरी त्याचाही निवडणुकीसाठी कसा फायदा करून घेता येईल, ही त्यांची एक रणनीती आणि त्याचाच पुढचा भाग म्हणजे या हल्ल्याने विचलित न होता, लवकरच येऊ घातलेल्या बिहार विधानसभा निवडणुकीची जी तयारी सुरू आहे ती तशीच सुरू ठेवायची, ही दुसरी.

अगदी स्वातंत्र्यापासूनचा इतिहास तपासला, तर ‘संसोपा (संयुक्त सोशलिस्ट पार्टी)ने बांधी गांठ, पिछडा पावे सौमें सांठ’ ही घोषणा ज्येष्ठ समाजवादी चिंतक आणि नेते डॉ. राम मनोहर लोहियांनी १९६०च्या दशकात प्रथम दिली. समाजवाद्यांनी ती लावून धरली. त्यातूनच पुढे कालेलकर आयोग, मंडल आयोग आले. व्ही. पी. सिंगाच्या सरकारने मंडल आयोग लागू करून इतर मागासवर्गीयांना प्रथमच सवलती जाहीर

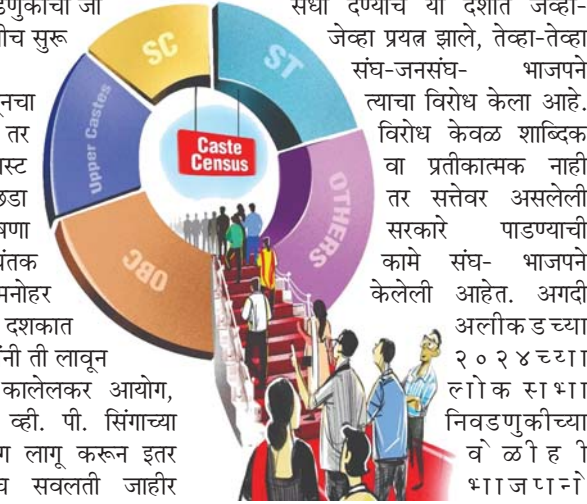
सामाजिक न्याय आंदोलनाचा प्रभाव!

केल्या. भाजपने सरकारचा पाठिंबा काढून घेत, हिंसक हिंदुत्वाची लाइन घेऊन रथयात्रा काढली आणि त्यातूनच पुढे सांप्रदायिक दंगे आणि धर्माच्या आधारे समाजाचे विभाजन करणाऱ्या बाबरी मशिदीचा विध्वंस साऱ्या जाग्याने अनुभवल्या. अलीकडच्या काळात जात जनगणनेचा मुद्दा सममाजवादी पक्षाचे अखिलेश यादव, राजदचे तेजस्वी यादव हेही मांडत असले, तरी याला खरी धार मिळवून दिली ती विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांनी. सत्ताधारी या नात्याने सरकारचा घोषणेचे श्रेय भाजप लाटत असले तरी याचे सगळे श्रेय राहुल गांधी यांना, त्यामुळेच मिळते.

अर्थात, आज संघ प्रमुख मोहन भागवत पंतप्रधानांना भेटात आणि उद्या सरकार जात जनगणा वाघित करते, याचा एक अर्थ हाही आहे की, संघ - भाजपच्या हे पक्के लक्षात आलेले आहे की, बिहार निवडणुकीत विरोधक जात जनगणनेचा मुद्दा तावणार आणि त्याला जनतेचा प्रतिसाद मिळणार. त्यामुळे विरोधकांच्या या मुद्द्यावरील प्रचाराची हवा काढून घेण्याचा गैमप्लानही यापती असू शकतो. भाजप जात जनगणनेच्या अगदी प्रथमपासून टांग विरोधी आहे. हिंदू खतरे में है, बंदेते तो कटेंगे, एक है तो सेफ है, असे नारे देत भाजप एका बाजूला

जातीत वाटल्या गेलेल्या हिंदूंना गोंजारायचा प्रयत्न करत असते, तर दुसरीकडे, मुस्लिम, ख्रिश्चन, दलित आदींबाबत जनसामान्यांमध्ये वैरभाव निर्माण करण्याचे प्रयत्न करीत असते. त्यामुळे जातवार जनगणना हिंदू एकजुटीच्या ढोंगाला सुरंग लावेल, हे भाजप आणि राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाला चांगलेच ठाऊक आहे. ‘सब हिंदू एक’ असा भ्रम पसरवत, हिंदूंमधील जाती-जातीत शिक्षण, व्यवसाय, अधिकार पदे, आर्थिक सुबत्ता या सर्व आघाड्यांवर जी प्रचंड विषमता आहे, ती झाकण्याचा संघ-भाजपचा डाव जात-वार जनगणना व्यवस्थितपणे केली, तर आकडेवारीसह किंवा पुराव्यानिशी उघडा पडेल. असे झाल्यावर तथ्याकथित हिंदुत्ववादी लाइन मतदारांच्या पचनी पडणे अवघड बनेल. हे धोके संघ-भाजपला पक्के ठावूक आहेत. त्यामुळेच जातीवर सवलती, किंवा जातीय विषमतेच्या आधारवार मागासवर्गीयांना विशेष

संधी देण्याचे हा देशात जेव्हा-जेव्हा प्रयत्न झाले, तेव्हा-तेव्हा संघ-जनसंघ- भाजपने त्याचा विरोध केला आहे. विरोध केवळ शाब्दिक वा प्रतीकात्मक नाही तर सत्तेवर असलेली सरकारे पाडण्याची कामे संघ- भाजपने केलेली आहेत. अगदी अलीकड च्या २०२४च्या लोक सभा निवडणुकीच्या वळीही भाजपने

जात जनगणनेची मागणी करणारे काँग्रेस, समाजवादी, राष्ट्रीय जनता दल आदी पक्ष फुटीरतावादी असल्याचा जहाल प्रचार केलेला आहे.

शेतकऱ्यांच्या अभूतपूर्व आंदोलनासमोर आपणच लादलेले तीन कायदे सरकारला मागे घ्यावे लागले. सर्वोच्च न्यायालयाच्या फटकानंतर वक्कबाबतही सरकारला माघार घ्यावी लागली. याचा अर्थ सरकारने सारे मनापासून स्वीकारले असे होत नाही. शेतकऱ्यांना पुन्हा गुंडाळण्याचा प्रयत्न सुरूच आहे. तसेच जात जनगणनेबाबतही सरकार करू शकते. याचे मुख्य कारण म्हणजे, एकदा व्यवस्थित आणि संपूर्ण जात जनगणा पार पडली की, प्रश्न तिथेच संपणार नाही. उलट मागासवर्गीयांच्या सद्यस्थितीबाबतची, त्यांच्यावर होत असलेल्या अन्यायाची, त्यांच्या शोषणाची सगळी गाथा असलेला पेटाराच उघडला जाणार आहे. एखाद्या मागास जातीचे जे प्रमाण लोकसंख्येत आहे, त्या प्रमाणात त्यांची सवलती मिळवण्याची लढाई सुरू होईल. सरकारला राखीव जागांवर असलेले ५० टक्क्यांचे बंधन हटवावे लागेल. थोडक्यात, सध्याच्या विषारी सांप्रदायिक राजकारणाच्या जागी सामाजिक न्यायाचे राजकारण प्रभावी बनेल.

भाडेवाढ अटळ

मुंबईच्या सार्वजनिक वाहतुकीची शान ठरलेली बेस्ट बससेवा कधी नव्हे इतकी सध्या डबघाईला आली आहे. आता आर्थिक गतेतून या सेवेला बाहेर काढण्यासाठी तिकिटांची दरवाढ करणे अटळ ठरले आहे. तिकिटाचे दर दुप्पट करतानाच, वाहतूक सुविधेचा दजार्ही सुधारण्याचे आव्हान आता बेस्ट उपक्रमापुढे आहे. पूवापार बेस्ट उपक्रमाची परिवहन सेवा ही वीजपुरवठ्याशी जोडलेली असल्याने वाहतुकीतील तोटा झाकला जात असे. कालांतराने दोन्ही विभाग स्वतंत्र करण्यात आल्यानंतर सार्वजनिक वाहतूक सेवेतील अडचणींचा सामना ‘बेस्ट’लाही करावा लागला. मात्र ‘बेस्ट’चा कारभारात भिनलेल्या अंतर्गत शिस्तीची गाडी घसरल्याने प्रवासीसंख्याही वाढेना, बसगाड्यांची संख्याही तोकडी आणु सुटे भाग-इंधन यांचा खर्चही हाताबाहेर अशा कात्रीत बेस्ट उपक्रम सापडला. २०१७-१८ या वर्षात बेस्ट उपक्रमाकडे प्रतिदिन साधारण २६ लाख प्रवासी होते, त्यावेळी प्रवासी वाढतील या उद्देशाने तिकीटदर कमी करण्यात आले. मात्र दरकपातीमुळे फार काही प्रवासीकड झाली नाही.

याउलट बेस्टच्या ताफ्यात नव्या बसगाड्यांच्या खरेदीला मात्र खीळ बसली. एके काळी चार हजारांच्या घरात असलेला बसचा ताफा आज २७६८ वर आला असून त्यातही भाडेपट्ट्यावरील बसगाड्यांची संख्याच अधिक आहे. बेस्टने मध्यंतरी मिनी बस, मिडीबस, पोस्टव्हॅनसारख्या बस अशा नव्या श्रेणी आणल्या. निमुळत्या गल्ल्या, अतिक्रमणांनी अरुंद झालेली वळणे आणि ठिकठिकाणी सुरू असलेली मेट्रोची कामे यामध्ये या छोट्या लांबीच्या बसगाड्या लवकर मार्ग काढतील, अशी अटकळ त्यामाणे होती. मात्र, कंत्राटांमध्ये योग्य काळजी न घेतल्याने या बस फळू खात पडून राहिल्या. त्याच काळात अंपआधारित खासगी बससेवांनी आयटी-फायनान्स क्षेत्रातील तरुण पगारदारांना आपलेसे केले. बेस्ट मात्र त्यात मागे पडली. विजेवरच्या वाताुकूलित बस व डबलडेकर बसगाड्या वेळेत ताफ्यात आल्या नाहीत. या कंत्राटातील गैरप्रकारांची चौकशी व्हायला हवी.

झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेंतर्गत (एसआरए) माहुलमधील विकसित करण्यात आला. येथे घरे उभारून त्यापोटी मिळणारा लाभ घेऊन विकासक नामनिराळा झाला. महापालिकेच्या विविध प्रकल्पांमध्ये बाधित होणाऱ्या आणि ज्यांना कोणीही वाली नाही, अशा झोपडपट्टीवासीयांचे पुनर्वसन माहुल येथे केले आहे; मात्र पोलीस, महापालिका कर्मचाऱ्यांनी ही घरे नाकारली आहेत. काही कर्मचारी १२ लाखांत घर घेऊन विकतचे मरण घेत आहेत का? अशी चर्चा सोशल मीडियावर सुरू आहे.

मुंबईला झोपडपट्टीमुक्त करण्यासाठी झोपडपट्टी पुनर्वसन योजना आणण्यात आली. या योजनेमुळे लाखो लोक आडव्या झोपडपट्टीतून उभ्या झोपडपट्टीत स्थलांतरित झाले. झोपडीधारकाऐवजी ही योजना विकासकांच्या अधिक लाभाची बनली. काही वर्षांपूर्वी उभारण्यात आलेल्या एसआरए योजनेतील इमारती आज मोडकळीस आल्या आहेत. अधिकारी, राजकारणी आणि विकासक यांच्या संगनमताने राबविण्यात आलेल्या एसआरए योजनेतील घोटाळे उजागर झाले आहेत. यापैकी एक प्रकल्प माहुलमधील गृहप्रकल्प म्हणावा लागेल.

माहुल परिसरात टाटा वीज कंपनीक आणिक वीज कंपनी, विविध रासायनिक कंपन्या असलेल्या या भागात प्रकल्पग्रस्तांसाठी घरे उभारण्यात आली. कंपन्यांमधून बाहेर पडणाऱ्या विषारी वायूमुळे परिसरातील वातावरण प्रदूषित आहे. यामुळे या ठिकाणची घरे घेण्यास प्रकल्प बाधितही

माहुलमधील घरांचा तिढा

ही घरे तुतीय आणि चतुर्थ श्रेणी कामगारांना प्रति घर १२ लाख ६० हजार रुपयांना देण्याची योजना आखली आहे. पालिका कर्मचाऱ्यांना एकाहून अधिक घरेही येथे खरेदी करण्याची सूट देण्यात आली आहे. यासाठी म्युनिसिपल बँकेकडून ८.५० टक्के व्याज दराने कर्ज उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. यासाठी कामगारांकडून अर्ज मागविण्यात आले. परंतु दिलेल्या मुदतमध्ये केवळ १५० कर्मचाऱ्यांनी घरे घेण्यास रुची दर्शविली आहे, तर हजारो कामगारांनी याकडे पाठ फिरविले आहे.

पालिकेच्या महत्त्वाच्या विभागांमध्ये कार्यरत असलेले कर्मचारी विरार, नारनासोपारा, ते बदलापूर, कर्जत-कसारा भागातून सकाळी लवकर मुंबईत कामावर येतात. या कर्मचाऱ्यांचा वेळ वाचवा अशी सुप्त आग्रहडिया अधिकाऱ्यांनी लढवत ही घरे मध्यमवर्गीय कामगारांच्या गळ्यात मारण्याचा डाव आखला. परंतु हा डाव पुरता फसला आहे.

माहुलमध्ये यापूर्वी स्थलांतरित झालेले लोक काही ना काही आजाराने त्रस्त आहेत. प्रदूषणामुळे येथे वास्तव्यास आलेल्या अनेकांचे मृत्यू झाल्याचे येथे वास्तव्यास असलेले लोक सांगतात. राहण्यायोग्य नसलेली ही घरे गोरगरीबांच्या माथी मारून

पालिकेचे वरिष्ठ अधिकारी अनेकांचा जीव धोक्यात का टाकू पाहत आहेत? हे न उलगडणारे कोडे आहे. प्रकल्पग्रस्त आणि विविध प्रशासनातील तुतीय आणि चतुर्थ श्रेणी कर्मचाऱ्यांना माहुलची घरे देण्याऐवजी प्रथम, द्वितीय दर्जाच्या अधिकाऱ्यांसाठी किंवा आमदारांच्या निवासस्थानासाठी ती देण्याचे धाडस पालिका अधिकारी कधी दाखवतील. गरीबांना प्रदूषित, झोपडपट्टी भागात घरे आणि श्रीमंत अधिकाऱ्यांना समुद्रकिनार्यालगतची घरे हा पालिकेचा न्याय दिसत आहे.

प्रकल्प राबविणारे आज या घरांचा प्रश्न मार्गी लावण्यासाठी जागेवर नसतीलच; मात्र अशा प्रेरणात सरकारने पुढाकार घेऊन याबाबत जबाबदारी निश्चित करावी लागेल. तरच अशा निरुपयोगी कामांना आळा बसेल. याबरोबरच नागरी भागात असलेल्या रासायनिक प्रकल्पांमधून बाहेर पडणाऱ्या विषारी वायूवर नियंत्रण ठेवणेही तितकेच गरजेचे आहे. माहुल, शिवडी, वडाळा भागात रिफायनरी, तेल कंपन्या आणि रासायनिक कंपन्या आहेत. त्यामुळे हा भाग धोकादायक आहे. प्रदूषणामुळे या भागातील नागरिकांना विविध आजारांनी ग्रसले आहे. लहान मुले आजारी झाली आहेत. अणुशक्ती नगर, मानखुर्द, चेंबूर परिसराला प्रदूषणाची झळ जाणवते. त्यामुळे माहुल परिसर प्रदूषित असल्याचा निष्कर्ष उच्च न्यायालयाने काढत झोपडीवासीयांना येथे पाठवू नये, असे निर्देशही दिले आहेत आणि जे राहत आहेत त्यांना दुसऱ्या ठिकाणी जाण्याचे असल्यास पयायी घर किंवा भाडे द्यावे, असे आदेश दिले आहेत. यानंतरही महापालिका अधिकारी अल्पाच्या कुटुंबातील लोकांच्या जीवावर का उठले आहेत? हे अनाकलनीय आहे.

